

НА ДОПОМОГУ АСПІРАНТАМ ТА ДОКТОРАНТАМ

Правила укладання бібліографічного опису для Списку використаних джерел у дисертаціях

з урахуванням нормативних положень ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація.
Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

У ДСТУ 8302:2015 є посилання на такі нормативні документи:

ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять

ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять

ДСТУ 3582:2013 Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ)

ДСТУ 6095:2009 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій (ГОСТ 7.88-2003, MOD)

ДСТУ 7093:2009 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11-2004, MOD;

ISO 832:1994, MOD)

ДСТУ 7157:2010 Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)

ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80-2000, IDT)

ГОСТ 7.0-84 Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая деятельность. Основные термины и определения (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічна діяльність. Основні терміни та визначення)

ГОСТ 7.12-93 Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів російською мовою. Загальні вимоги та правила).

Наказ МОН України № 40 рекомендує:

«Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у додатку 3 до цих Вимог...»

«Бібліографічний опис використаного джерела може обмежуватися обов'язковою інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації цього джерела...»

Загальні правила та основні вимоги до укладання бібліографічного опису за ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання:

- ✓ опис здійснюється мовою оригіналу;
- ✓ вказівки тому, частини, випуску, номеру, а також на рік видання подаються арабськими цифрами;

- ✓ назва місця видання подається повністю;
- ✓ опис документу здійснюється за титульною сторінкою. Відсутні відомості позичають з інших місць документу: обкладинки, зворотного боку титульної сторінки, передмови, змісту, вихідних даних тощо;
- ✓ подання інформації не з титульної сторінки дозволено без квадратних дужок;
- ✓ дозволено укладати в скороченій формі, обмежуючись необхідною для ідентифікації інформацією;
- ✓ заголовки – від одного до трьох авторів або назва;
- ✓ повторення відомостей про автора/ів за навіскісною рисою не обов'язково;
- ✓ подання чотирьох і більше авторів перед назвою – не обов'язково, тільки за необхідності. Дозволено подати за навіскісною рисою одного автора та словосполучення «та ін.»;
- ✓ подання позначення матеріалу не обов'язково;
- ✓ подання назви видавництва або прізвища видавника не обов'язково;
- ✓ подання відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер не обов'язково;
- ✓ дозволено в аналітичному описі розділовий знак «дві навіскісні» замінювати крапкою, а назву документу виділяти шрифтом. Назву дозволено скорочувати.
- ✓ дозволено словосполучення «Режим доступу» або еквівалент іншою мовою замінити «URL»;
- ✓ рекомендується застосовувати DOI замість електронної адреси.

Приклади бібліографічних описів для списку використаних джерел:

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книга:	
→ один автор	Мухін М. І. Педагогічні погляди і освітня діяльність Х. Д. Алчевської. Київ, 1979. 184 с.
→ два автора	Бантишев О. Ф., Селюк А. В. Пастка для еліти. Київ, 2004. 290 с.
→ три автори	Пеньковая А. И., Легач Е. И., Лотин А. В. Гомеопатия в Харькове. Харьков, 2004. 168 с.
→ чотири та більше авторів (за необхідності в області заголовку перелічуються всі автори)	Зайцев А. Е., Москаленко В. Ф., Пилипчук М. Д., Яворский В. С., Довбий Н. П. Вехи развития и становления Харьковской станции скорой медицинской помощи. Харьков, 2000. 56 с. <i>або</i> Вехи развития и становления Харьковской станции скорой медицинской помощи. Харьков, 2000. 56 с.
→ без автора (організація як автор)	Україна в цифрах. 2007: стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ: Консультант, 2008. 350 с.
→ переклад з іншої мови (одного автора)	Ницше Ф. Злая мудрость : пер. с нем. Москва, 1993. 240 с. Ницше Ф. Веселая наука / пер. с нем. А. Немцов. Москва, 1999. 576 с.
Книга on-line:	
	Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Загальне документознавство. URL : https://textbook.com.ua/dokumentoznavstvo/1473445811 (дата звернення: 26.09.2017).

Монографія:	
→ один автор	Коннов О. Ф. Історична динаміка художнього стилю : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 187 с.
→ два автора	Галуцько В. В., Милько В. І. Людина і держава : монографія. Київ, 2014. 158с.
→ три автори	Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г. Кредитування та ризику : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.
→ чотири та більше авторів (за необхідності в області заголовку перелічуються всі автори)	Галуцько В. В., Тополя Р. В., Єщук О. М., Саунін Р. Д. Адміністративно-правове регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів : монографія. Херсон, 2015. 180 с. <i>або</i> Адміністративно-правове регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів : монографія. Херсон, 2015. 180 с.
→ без авторів (колектив авторів)	Естетична освіта педагога : колективна монографія. Київ, 2015. 172 с. подання чотирьох і більше авторів перед назвою – не обов'язково, тільки за необхідності. Дозволено подати за навскісною ризикою одного автора та словосполучення «та ін.»;
Стандарт:	
	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с. 2. ISO Guide 33:1989. Uses of certified reference materials. 2000-01-01. Geneva, 2000. 30 p. 3. ДСТУ EN 61010-2-020:2005. Вимоги безпеки до електричного устаткування для вимірювання, керування та лабораторного застосування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT). Київ : Держспоживстандарт України, 2007. IV, 18 с.
Патент:	
	Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416 ; заявл. 01.04.2004 ; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Дисертація:	
	Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02. Київ, 2005. 276 с.
Автореферат:	

	<p>Смирнов И. В. Экстракция актинидов и продуктов деления полифункциональными и макроциклическими соединениями: общие закономерности и применение при переработке ВАО : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора хим. наук : спец. 02.00.14 «Радиохимия». Санкт-Петербург, 2009. 26 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Смирнов И. В. Экстракция актинидов и продуктов деления полифункциональными и макроциклическими соединениями: общие закономерности и применение при переработке ВАО : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора хим. наук. — Санкт-Петербург, 2009. 26 с.</p>
Довідник:	
	<p>Середняцька Г. В. Історія України. Універсальний довідник для школярів та абітурієнтів. Опорні конспекти : довідник. Київ, 2017. 272 с.</p>
Збірник статей:	
	<p>Культурна спадщина Слобожанщини : зб. наук.-попул. ст. Харків, 2010. Вип. 23. 228 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Культурна спадщина Слобожанщини. Харків, 2010. Вип. 23. 228 с. позначення матеріалу – в даному випадку зб. наук.-попул. ст. – допускається не подавати</p>
Стаття зі збірника:	
	<p>Урсу Д. П. Историография как точная наука // Харків. історіогр. зб. 2010. Вип. 10. С. 99–125.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Урсу Д. П. Историография как точная наука. <i>Харківський історіографічний збірник</i>. 2010. Вип. 10. С. 99–125. при описанні складника документу назву документу – не тільки періодичного видання – можна виділяти шрифтом, наприклад, курсивом.</p>
Стаття зі збірника on-line:	
	<p>Іващенко В. Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку // Термінологічний вісник 2011. Вип. 1. С. 47–54. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2011_1_7 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Іващенко В. Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку. <i>Термінол. вісн.</i> 2011. Вип. 1. С. 47–54. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2011_1_7 (дата звернення 26.09.2017).</p>
Словник:	
	<p>Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2005. 1728 с.</p>
Стаття зі словника:	

	Латекс натуральный. <i>Химия. Большой Энциклопедический Словарь</i> / гл. ред. И. Л. Кнунянц. 2-е изд. Москва, 1998. С. 297.
Багатотомний документ:	
Документа в цілому:	
→ колектив авторів	Енциклопедія історії України : в 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. Київ, 2003–2013. Т. 1–10.
Окремого тому:	
→ один автор	1. Танюк Л. С. Твори: у 60 т. Т. 18. Київ, 2011. 355 с. 2. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. 480 с.
→ два автора	1. Багалеї Д. І., Миллер Д. П. История города Харькова за 250 лет его существования (1655–1905). в 2 т. Т. 1. Харьков, 2004. 569 с. 2. Хейльброн И., Бэнбери Г. Словарь органических соединений : в 3 т. Т. 3. Москва : Иностран. лит-ра, 1949. 620 с.
→ три автори	Коган В. Б., Фридман В. М., Кафаров В. В. Справочник по растворимости : в 3 т. Т. 1, кн. 2 : Бинарные системы. Ленинград, 1969. 963 с.
→ чотири та більше авторів (за необхідності в області заголовку перелічуються всі автори)	Бондаренко В. Г., Канівська І. Ю., Парамонова С. М., Гаркуша О. М. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч. 1. Київ : НТУУ «КПІ», 2006. 125 с.
→ без автора (колектив авторів)	Химическая энциклопедия : в 5 т. Т. 2. Москва : Сов. энцикл., 1990. 671 с.
Частина документа:	
→ один автор	Франко І. Украдене щастя // І. Франко. Твори. Київ, 1966. С. 322–419.
Частина періодичного видання:	
стаття з журналу	

<p><i>За необхідності в області заголовку перелічуються всі автори</i></p>	<p>Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. <i>Вища школа</i>. 2017. № 5–6. С. 48–55.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus // <i>Вища шк.</i> 2017. № 5–6. С. 48–55.</p> <p>Вуколова К. В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб // <i>Вісник Дніпровського університету імені Альфреда Нобеля</i>. 2016, № 2(12). С. 205–211.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Вуколова К. В. Вплив соціальних категорій на характер мовлення та мовну поведінку осіб. <i>Вісн. Дніпровського ун-ту імені Альфреда Нобеля. Філол. науки</i>. 2016, № 2(12). С. 205–211.</p> <p>Островская В. М., Решетняк Е. А., Никитина Н. А., Пантелеймонов А. В., Холин Ю. В. Тест-метод определения суммы металлов реактивной индикаторной бумагой и его метрологические характеристики // <i>Журн. аналит. химии</i>. 2004. Т. 59, № 10. С. 23–28.</p>
<p>стаття з журналу on-line</p>	
	<p>Мар’їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі // <i>Бібл. вісн.</i> 2016. № 4. С. 8–12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Мар’їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі <i>Бібліотечний вісник</i> 2016. № 4. С. 8–12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p>
<p>стаття з продовжуваного видання</p>	
	<p>Шинкаренко Д. А. Особливості транспортного комплексу великого міста // <i>Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»</i>. 2013. № 1084. Вип. 39. С. 196–200.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Шинкаренко Д. А. Особливості транспортного комплексу великого міста. <i>Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»</i>. 2013. № 1084. Вип. 39. С. 196–200.</p>
<p>стаття з друкованої газети</p>	
	<p>Мнішек І. Село зі «звірячою» назвою та славетним минулим // <i>Слобідський край</i>. 2014. 16 жовт. (№ 124). С. 12.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Мнішек І. Село зі «звірячою» назвою та славетним минулим. <i>Слобідський край</i>. 2014. 16 жовт.</p>
<p>стаття з газети on-line</p>	

	Кобець В. Різдвяні свята з Василем Стусом. Літературна Україна. 2012. 2 лют. (№ 5). URL : http://litukraina.kiev.ua/r-zdvyan-svyata-z-vasilem-stusom (дата звернення 15.09.2017).
Матеріали конференцій:	
	1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників «Молодь України і аграрна реформа», (Харків, 11–13 жовт. 2000 р.). Харків : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. 167 с.
Доповідь з матеріалів конференції:	
<i>За необхідності в області заголовку перелічуються всі автори</i>	<p>1. Красноперова А. П. Экстракционные системы для концентрирования и извлечения радионуклидов на основе водных растворов полиэтиленгликолей // Фундаментальные и прикладные проблемы современной химии : материалы Второй Международной конференции, 15–17 апр. 2008 г., Астрахань, 2008. С. 342—344.</p> <p>2. Коваленко С. Н., Силин А. В., Савченко Т. И. Синтез и реакционная способность пиразоло[4,3-с]хинолинов // Химия и биологическая активность азотсодержащих гетероциклов : труды III Международной конф., 20–23 июня 2006 г., Черноголовка, Россия. Т. 1. Москва, 2006. С. 319—322.</p> <p>3. Krasnopyorova A. P., Yuhno G. D., Sytnik O. Y., Efimova N. V. The sorption of long-living radionuclides ⁹⁰Sr and ¹³⁷Cs by natural polysaccharides // Theoretical and experimental studies of interfacial phenomena and technological applications : Proceedings of X Ukraine-Polish Symposium, 26–30 Sept., Lviv, Uzliisia. Part 1. Lviv, 2006. P. 177—181.</p>
Тези доповідей:	
	Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі : тези VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Київ, 23 листоп. 2013 р. / за ред. В. К. Полтавця. Київ. 127 с.
Окремі тези зі збірника тез доповідей:	

<p>За необхідності в області заголовку перелічуються всі автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yurchenko O. I. в-Diketonates of metals as possible standard mixture models for atomic-spectrum and physicochemical methods of analysis // Analytical chemistry and chemical analysis : Internat. conf., 12–18 sept. 2005. : abstr. Kiev, 2005. P. 405. 2. Юрченко О. И., Юрченко Л. А., Титова Н. П. в–дикетонаты металлов как стандартные образцы в химическом анализе // Хімічна метрологія : проблеми забезпечення єдності вимірювань : I наук.-практ. конф., 19–23 листоп. 2001 р. : тези доп. Київ, 2001. С. 43—46. 3. Савченко Т. И., Силян А. В., Коваленко С. Н., Черных В. П. Синтез новых 5Н-пиразоло[4,3-с]хинолинов. XX Українська конференція з органічної хімії, присвячена 75-річчю з дня народження академіка О. В. Богатського, 20–24 верес. 2004 р. : тези доп. Одеса, 2004. С. 560.
<p>Офіційний документ:</p>	
	<p>Земельний кодекс України : офіц. видання : текст прийнятий ВР України 25 жовт. 2001 р. Київ, 2013. 171 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Земельний кодекс України. Київ, 2013. 171 с.</p> <p>Цивільний кодекс України : чинне законодавство України зі змінами та допов. станом на 11 жовтня 2012 р. Київ, 2012. 272 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Цивільний кодекс України. Київ, 2012. 272 с.</p>
<p>Рецензія на книгу:</p>	
	<p>Боянович В. М. Мужність // Прапор. 1964. № 3. С. 94–95. Рец. на кн.: Тютюнник Г. М. Журавлині ключі : поезії. Львів : Львів. кн.-журн. вид-во, 1963. 100 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <p>Боянович В. М. Мужність : [рецензія]. <i>Прапор</i>. 1964. № 3. С. 94–95. Рец. на кн.: Тютюнник Г. М. Журавлині ключі : поезії. Львів, 1963. 100 с.</p>
<p>Архівний документ:</p>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних з нею історичних установ Академії в 1929–1930 рр. // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. Х (Всеукраїнська Академія Наук). Спр. 1686. 30 арк. 2. Краткая докладная записка директора театра «Гезкульт» // Гос. архив Харьков. обл. Ф. Р-4488. Оп. 1. Д. 1. Л. 34–34 об. <p style="text-align: center;"><i>або</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2 Краткая докладная записка директора театра «Гезкульт» // ГАХО. Ф. Р-4488. Оп. 1. Д. 1. Л. 34–34 об. 3. [Про присвоєння 10 дивізіям Степового фронту найменування «Харківських»] // Держ. архів Харків. обл. Ф. 69. Оп. 2. Спр. 82. Арк. 50.

Інформацію підготувала Алла ДАВИДОВА, завідувач науково-бібліографічного відділу ЦНБ
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна